

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОМІСІЇ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ ЯК СУБ'ЄКТА НАДАННЯ ДОЗВІЛЬНИХ ПОСЛУГ У НАФТОГАЗОВОМУ КОМПЛЕКСІ

ВОРОНІН Яків Геннадійович - кандидат юридичних наук, докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 551.131

В статті розглянуто адміністративно-процесуальну правосуб'єктність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики як одного з ведучого суб'єкта надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі та розкрито її зміст. Предложено деякі шляхи вдосконалення діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики.

Ключові слова: нафтогазовий комплекс, адміністративно-процесуальна правосуб'єктність; права та обов'язки; правоздатність та дієздатність.

Постановка проблеми

На сьогоднішній день вельми актуальним є питання становлення Української держави як демократичної, правової та незалежної. Особливого значення це питання набуває з прагненням нашої держави стати повноцінним членом європейської спільноти на правах партнера. Реалізація зазначеного напрямку тісно пов'язана з формуванням економічного суверенітету, основою якого є стабільна та ефективна робота нафтогазової галузі.

Однак, останнім часом саме ця галузь потребує докорінних змін як в системі органів адміністрування, зазначеної галузі так і відповідної нормативно-правової бази із врахуванням європейського вектору розвитку з метою забезпечення економічної безпеки держави.

Виходячи з вищенаведеного, постає необхідність дослідити адміністративно-про-

цесуальну правосуб'єктність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики як одного із суб'єктів надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі та розкрити її зміст, з метою удосконалення діяльності останньої в зазначеній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Науково-теоретичним підґрунтям цієї статті є наукові роботи вітчизняних учених-адміністративістів, зокрема: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Д.Н. Бахраха, Ю.П. Битяка, І.П. Голосниченка, С.Ф. Денисюка, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюка, О.П. Рябченко, М.М. Тищенко та ряду інших авторів.

Науковому аналізу були піддані роботи вчених, які вивчали дозвільну діяльність Д.М. Бахраха, Г.І. Балюка, С.С. Вітвіцького, В.А. Гуменюка, Л.Р. Грицаєнка, О.В. Джафарової, І.Г. Кириченка, Я.Ю. Кондратьєва, В.І. Краснова, А.С. Ластовецького, С.В. Лихачова, І.Д. Пастуха, С.Д. Подлінева, Н.О. Саніахметової, В.І. Сіверіна, І.В. Солошкіної В.І. Ткаченка Л.В. Шестака та інших.

Праці зазначених авторів є науковим фундаментом для подальшого дослідження зазначеного питання.

Мета даної статті полягає у дослідженні існуючих поглядів щодо змісту категорії правосуб'єктність. На підставі отриманих

результатів надати визначення адміністративно-процесуальній правосуб'єктності НКРЕ щодо надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі.

Виклад основного матеріалу

Дослідження проблеми змісту адміністративно-процесуальної правосуб'єктності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики як одного із суб'єктів надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі обумовлює потребу звернення до загального поняття – «правосуб'єктність», а тому і до аналізу наукових здобутків з теорії права.

Більшість вчених пов'язує зазначену категорію з цивільно-правовою наукою. Оскільки вперше це поняття було сформульовано та введене в практику буржуазними кодексами XIX в. (французький Цивільний кодекс 1804 р., німецьке Цивільне укладення 1896 р.). У той час категорію правосуб'єктність використовували також в англійському цивільному праві. Тобто зазначений інститут зобов'язаний своїм походженням цивільному законодавству, але з часом його зміст набув більш широкого значення [1, с. 484-485].

Як слушно зазначають вчені Н. І. Матузов та Р. О. Халфіна, правосуб'єктність - це обов'язкова юридична передумова виникнення правовідносин. Правосуб'єктність – це можливість або здатність особи бути суб'єктом права з усіма витікаючими звідси наслідками [1, с. 489-490; 2, с. 87]. - М. В. Костів під правосуб'єктністю розуміє здатність особи мати права й обов'язки та реалізовувати їх у встановленому порядку [3, с. 49].

Слід зазначити, що коли мова йде про правосуб'єктність, більшість вчених характеризує її за допомогою її складових. Однак, зазначений підхід також не дає одностайної відповіді. Так, О. Ф. Скакун вважає, що поняття правосуб'єктність охоплює такі складові, як правоздатність і дієздатність юридичної особи [4, с. 358]. Автори підручника «Теорія держави і права» Н. І. Матузов та А. В. Малько зазначають, що правосуб'єктність – це збірна категорія. Вони, спираючись на існуючі пози-

ції вчених, виокремлюють такі елементи правосуб'єктності: 1) правоздатність; 2) дієздатність; 3) деліктоздатність; 4) осудність. Однак, при цьому зазначають, що останні два охоплюються таким елементом, як дієздатність [1, с. 489]. Отже, виходячи з вищеведеного, можна зробити проміжний висновок. Так, правосуб'єктність – це категорія, яка характеризує суб'єкта права, яким може бути як фізична, так і юридична особа, та включає здатність останнього мати права й обов'язки та реалізовувати їх у встановленому порядку.

У контексті нашого дослідження, уваги потребує саме адміністративна правосуб'єктність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики як одного із суб'єктів надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі. Про наявність загальної, галузевої та спеціальної правосуб'єктності зазначає більшість вчених, які займаються цією проблематикою. Оскільки неможливо одночасно бути суб'єктом усіх правовідносин. Так, якщо юридична особа є суб'єктом цивільних правовідносин, то їй у даному випадку притаманна цивільна правосуб'єктність, однак це не означає, що ця ж особа не може бути суб'єктом адміністративно-правових відносин і тоді у неї буде адміністративна правосуб'єктність.

Значний конструктивний внесок у вирішення складного питання про поняття, сутність і елементи характеристики адміністративної правосуб'єктності підприємства зробив А. П. Альохін. Він виділив наступні особливості, як елементи характеристики правосуб'єктності підприємства: 1) адміністративна правоздатність підприємства пов'язана з владною діяльністю, хоча її носіями далеко не завжди виступають суб'єкти, які володіють повноваженнями державного характеру; 2) права і обов'язки, які становлять зміст адміністративної правосуб'єктності підприємства, реалізуються в організаційних, управлінських відносинах; 3) адміністративна правосуб'єктність підприємства закріплюється в нормах адміністративного права і реалізується в адміністративно-правових відносинах; 4) адміністратив-

на правосуб'єктність відіграє трансмісійну роль, у процесі її реалізації задіюються цивільні, трудові, фінансові та інші правовідносини [3, с. 54].

На нашу думку, доцільно взяти за основу запропонований підхід із врахуванням теми дослідження. Так, до особливостей адміністративної правосуб'єктності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, як суб'єкта надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі, слід віднести наступні: 1) адміністративна правоздатність НКРЕ, пов'язана з публічно-сервісною діяльністю щодо надання дозвільних послуг і не пов'язана із владною діяльністю останньої, хоча і має повноваження державно-владного характеру; 2) права і обов'язки, які становлять зміст адміністративної правосуб'єктності НКРЕ щодо надання дозвільних послуг, реалізуються саме в публічно-сервісних відносинах. Такий висновок можна зробити спираючись на визначення дозвільної діяльності, яке було надане О. В. Джафаровою. Яка під останніми розуміє суспільні відносини, які врегульовані нормами адміністративного права управлінського або публічно-сервісного характеру, з приводу реалізації та захисту суб'єктивних прав та виконання обов'язків, спрямованих на забезпечення безпеки життя, здоров'я та майна громадян, природного навколишнього середовища, суспільства та держави в цілому [5]; 3) адміністративна правосуб'єктність НКРЕ, щодо надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі закріплюється в нормах адміністративного права і реалізується в дозвільних правовідносинах, які є різновидом адміністративно-правових; - 4) адміністративна правосуб'єктність НКРЕ, щодо надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі є спеціальною, оскільки дозвільна система в цілому та дозвільна діяльність у нафтогазовому комплексі є окремим інститутом адміністративного права.

На підставі викладеного, дозвільну систему можна віднести до інституту адміністративного права, а тому доцільно вести мову про адміністративну правосуб'єктність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики щодо на-

дання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі, як спеціальний вид адміністративної правосуб'єктності.

З огляду на це, спеціальну адміністративну правосуб'єктність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики доцільно визначити як здатність останньої бути набувачем та носієм обов'язків і прав щодо надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі.

Адміністративна правосуб'єктність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики щодо надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі визначена відповідно до законів України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про засади функціонування ринку природного газу», Указу Президента України від 23.11.2011 № 1059 «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики» [6]. Отже, дозвільна правосуб'єктність НКРЕ складається із наступних повноважень (прав та обов'язків) щодо надання дозвільних послуг: 1) транспортування нафти, нафтопродуктів та аміаку магістральним трубопроводом; 2) транспортування природного, нафтового газу і газу (метану) вугільних родовищ трубопроводами; 3) розподіл природного, нафтового газу і газу (метану) вугільних родовищ; - 4) постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом; 5) постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за нерегульованим тарифом; 6) зберігання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ.

Виходячи з того, що норми адміністративного права, які регламентують діяльність НКРЕ у нафтогазовому комплексі, можна поділити на матеріальні та процесуальні, то відповідно можна за таким підходом і виділити правовідносини в зазначеній сфері.

У цьому контексті потребує уваги позиція М. І. Байтіна, який зазначає, що норми матеріального права відповідають на питання «що регулюють норми права?», а процесуальні «як?». Тобто процесуальні правові норми – це правила поведінки організаційно-процедурного характеру, які

регламентують порядок, форми та методи реалізації норм матеріального права [1, - с. 326]. Слід наголосити, що саме в процесуальних відносинах відбувається реалізація прав та виконання обов'язків, закріплених у нормах матеріального права. З цього можна зробити висновок, що матеріальні правовідносини - це «статичні відносини» або певна «модель» майбутніх процесуальних відносин, за участю конкретних, а не абстрактних суб'єктів. Отже, можна зробити висновок, що діяльність НКРЕ щодо надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі регламентується адміністративно-процесуальними нормами. Відповідно, остання наділена процесуальними права та обов'язками у нафтогазовому комплексі. Мова про адміністративно-процесуальні права та обов'язки почала активно обговорюватися на шпальтах наукової літератури з прийняттям Кодексу адміністративного судочинства у 2005 році. Так, відповідний нормативно-правовий акт закріпив визначення адміністративної процесуальної правосуб'єктності, яка містить адміністративну процесуальну правоздатність і адміністративну процесуальну дієздатність. Адміністративною процесуальною правоздатністю визначено здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві. Адміністративна процесуальна дієздатність – здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі – доручати ведення справи представникові [7].

Однак, на нашу думку, не доцільно обмежувати адміністративно-процесуальну діяльність рамками адміністративного судочинства та, враховуючи те, що ми є прибічниками широкого розуміння адміністративного процесу, вважаємо за потрібне взяти за основу підхід щодо визначення адміністративної процесуальної правосуб'єктності у Кодексі адміністративного судочинства.

Виходячи із вказаного, адміністративну процесуальну правосуб'єктність НКРЕ щодо надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі доцільно визначити, як здатність НКРЕ мати і реалізовувати без-

посередньо надані законодавством процесуальні права та обов'язки щодо надання документів дозвільного характеру суб'єкту господарювання.

Адміністративно-процесуальна правосуб'єктність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики щодо надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі визначена відповідними нормативно-правовими актами, а саме: 1) наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 30.09.2005 № 88 та постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 30.09.2005 № 857 «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з транспортування нафти магістральними трубопроводами»; 2) наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 30.09.2005-№ 87 та постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 30.09.2005 № 858 «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з транспортування нафтопродуктів магістральними трубопроводами»; 3) постановою НКРЕ від 13.01.2010 № 9 «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з транспортування природного, нафтового газу і газу (метану) вугільних родовищ трубопроводами»; 4) постановою НКРЕ, від 19.05.2011 № 880 «Про затвердження Порядку контролю за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами»; 5) Постановою НКРЕ, від 19.05.2011 № 881 «Про затвердження Порядку контролю за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності на ринку природного газу»; 6) Постановою НКРЕ від 04.10.2012 № 1258 «Про затвердження форм звітності НКРЕ у нафтогазовому комплексі та інструкцій щодо їх заповнення». Саме зазначені нормативно-правові акти містять процесуальні права та обов'язки НКРЕ та визначають процедуру надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі тощо.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто адміністративно-процесуальну правосуб'єктність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики як одного із провідного суб'єкта надання дозвільних послуг у нафтогазовому комплексі та розкрито її зміст. Запропоновано певні шляхи, спрямовані на удосконалення діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики в зазначеній сфері.

Висновки

Підсумовуючи вищенаведене та враховуючи поділ правосуб'єктності на загальну, галузеву та спеціальну, слід зробити висновок, що доцільно вести мову про дозвільну адміністративно-процесуальну правосуб'єктність НКРЕ, під якою слід розуміти здатність останньої мати і реалізовувати безпосередньо надані законодавством процесуальні права та обов'язки щодо надання документів дозвільного характеру суб'єкту господарювання у нафтогазовому комплексі.

Література

1. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – М. : Юрист, 1997. – 672 с.
2. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении / Р. О. Халфина. – М. : Юр. лит., 1974. – 87 с.
3. Костів М.В. Адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб та осо-

SUMMARY

The article deals with administrative and procedural legal personality of the National Commission for the State Regulation of Energy as one of the leading providers of entertainment services in the oil and gas sector and revealed its contents. Suggested some ways to improve the operation of the National Commission for the State Regulation of Energy.

бливості її реалізації в адміністративно-деліктних відносинах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Костів Михайло Васильович. – К., 2005. – 202 с.

4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підруч. / О.Ф. Скакун. – Х. : Консум, Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с.

5. Джафарова О. В. Поняття та сутність дозвільних правовідносин : питання сьогодення / О. В. Джафарова // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3. – С. 233–236

6. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики : Указу Президента України від 23.11.2011 № 1059 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1059/2011>

7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV 282 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2747-15>